

Nr 26.

Ankom till Riksdagens kansli den 26 mars 1912 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgad befogenhet för vattenfallsstyrelsen att ändra af styrelsen afslutade kontrakt, m. m. (4:e Afd.)

I en den 23 februari innevarande är till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 51, har Kungl. Maj:t, under åberopande af bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva, att vattenfallsstyrelsen må äga eftergifva fordran, härledande sig från den styrelsen anförtrodda affärsrörelse, samt restituera belopp, som till gäldande af sådan fordran inbetalts till styrelsen eller densamma underlydande verk eller förvaltning, i de fall, då åtgärd, som nu nämnts, må anses främja nämnda rörelse eller eljes vara skälig.

Föredragande departementschefens anförande till åberopade statsrådsprotokollet är af följande lydelse:

»Enligt den för vattenfallsstyrelsen den 31 december 1908 utfärdade instruktion tillkommer det styrelsen, bland annat, enligt 3 § att besluta om uthyrning från statens elektriska kraftverk af kraft och om de anläggningar, som härför erfordras, samt enligt 4 § att bestämma de grunder, enligt hvilka kredit å kanalavgift för kanal, som ställts under styrelsens förvaltning, må medgifvas och i förekommande fall besluta om restitution af dylik avgift samt i särskilda fall medgifva sådan nedättning under de för kanal fastställda taxebestämmelser, hvilken kan anses främja kanalens eget ekonomiska intresse och i öfrigt anses skälig.

Därjämte stadgas uti 9 § 1 mom. af instruktionen, att i de fall, då förfallna kanal- och arrendeavgifter, avgifter för tillhandahållande af elektrisk kraft eller annan styrelsens fordran icke godvilligt inbetalas till styrelsens eller underlydande verks eller förvaltnings kassa samt

styrelsen efter inhämtade upplysningar finner, att utsikt icke gifves att genom lagliga åtgärder utfå nämnda afgifter, styrelsen är berättigad låta afföra dem ur räkenskaperna; dock att, där belopp, hvarom fråga är, öfverstiger ettusen kronor, ärendet skall underställas Kungl. Maj:ts pröfning.

Vattenfalls-
styrelsen.

I skrifvelse den 4 april 1911 har nu styrelsen anført:

Genom stadgandet i 9 § 1 mom. har tydligen afsetts att bereda lättnad uti de för afskrifning af kronans fordringar gällande bestämmelser, hvilka skulle visa sig alltför betungande för ett statens affärsdrifvande ämbetsverk. Med hänsyn till styrelsens rent praktiskt-ekonomiska verksamhet torde jämväl ofvannämnda stadganden uti 4 § hafva tillkommit.

Arten af den till vattenfallsstyrelsen uppdragna ämbetsverksamheten har äfven, säger styrelsen, med nödvändighet medfört, att styrelsen fått till sig öfverlämnadt att med bindande verkan för kronan träffa aftal af stor ekonomisk räckvidd och att själfständigt besluta om vidtagande af åtgärder, hvilka kunna för kronan medföra stora kostnader. I detta sammanhang erinrar styrelsen om sin befogenhet att besluta om uthyrning af elektrisk energi från kronans kraftverk och om de anläggningar, som därför erfordras, samt att upprätta aftal om upplåtelse af sådant under styrelsen ställt vattenfall, som enligt af Kungl. Maj:ts meddeladt beslut skall upplåtas till nyttjande.

Ehuru Kungl. Maj:ts sålunda medgifvit styrelsen en relativt mycket omfattande handlingsfrihet, böra dock gränserna för densamma enligt styrelsens förmenande ytterligare utvidgas för att för styrelsen underlätta handhåfvandet på lämpligaste sätt af den affärsverksamhet, som blifvit styrelsen anförtrodd.

Styrelsen säger sig härvid närmast syfta på förenämnda bestämmelse i 9 § 1 mom af styrelsens instruktion. Styrelsen anser detta stadgande lägga hinder i vägen för styrelsen att helt eller delvis eftergifva någon styrelsens fordran och detta äfven i de fall, då det ur affärssynpunkt sedt vore för kronan fördelaktigt att icke till det yttersta utkräfva fordringen eller då eljest synnerligen starka billighetsskäl tala för en nedsättning af densamma. Då styrelsen tillerkänts befogenhet att ensam besluta exempelvis angående uthyrande af elektrisk energi från de kronans kraftverk, som stå under styrelsens förvaltning, och därigenom fått sig ålagdt att öfvervaka, att dessa kraftverk utnyttjas på det för det allmänna lämpligaste och fördelaktigaste sättet, förefaller det icke vara fullt konsekvent, att styrelsen betagits möjligheten att ändra ett af styrelsen själf afslutadt kontrakt eller ersätta det

med ett nytt, om därigenom en respektive kraftverks fordran skulle efterskänkas eller nedsättas.

Skall staten med framgång kunna drifva affärsverksamhet, är det emellertid enligt styrelsens uppfattning nödvändigt, att de statens verk, åt hvilka handhafvandet af denna verksamhet öfverlättes, erhålla möjlighet att vidtaga sådana åtgärder, som anses främja statens affärsrörelse, äfven om betydande afvikelser därigenom ske från de föreskrifter, som gälla för statens öfriga ämbetsverk. Särskildt är detta oundgängligt, då staten drifver affärsrörelse i fri täflan med enskilda.

Behofvet af en utvidgning af styrelsens befogenheter med afseende å afskrifning af kronans fordringar, uppkomna under utöfning af styrelsens affärsverksamhet, har särskildt framträdt vid distribuering af elektrisk energi. Styrelsen anför härefter några exempel, hämtade från ärenden, som under den sista tiden inkommit till styrelsen. Sålunda hade, sedan ägaren af en mindre industriell anläggning träffat aftal med styrelsen om leverans af elektrisk energi från Trollhätte kraftverk enligt visst kontraktsformulär, denne gjort framställning hos styrelsen om att få utbyta sitt kontrakt mot ett annat enligt ett formulär, innehållande en uti förstnämnda kontrakt ej medgifven rätt till afdrag för tillfälliga driftsafbrott, samt att bestämmelserna om dylikt afdrag skulle få gälla från kraftleveransens början och alltså innebära en nedsättning af afgiften för redan tillhandahållen energi. — I ett annat ärende anhöll ett nytt industriellt företag om restitution till visst belopp af kontraherade och till Trollhätte kraftverk inbetalda energifgifter på grund af företagets ekonomiska svårigheter af till synes mera tillfällig art. Fullt betryggande säkerhet syntes föreligga för återfåendet af det kapital, som användts för utförande af distributionsanläggningar, erforderliga för kraftleveransens fullgörande, och med hänsyn till uppfyllandet af företagets ytterligare förpliktelser enligt kontraktet måste det anses angeläget, att detsamma erhöi ett tillfälligt bistånd genom en skälig nedsättning af afgiften. — Med en annan abonnent hade styrelsen avslutat ett kontrakt om leverans af elektrisk kraft för landbruksändamål, enligt hvilket betalning för visst minimikraftbelopp skulle utgå under hela kontraktstiden, vare sig detsamma uttoges eller ej. Det visade sig emellertid, att minimikraftbeloppet af abonnenten beräknats för högt, hvarigenom han betungats med energifgift, som syntes vara högre, än att energien med fördel kunde användas för landbruksändamål, och som därför kunde verka afskräckande på andra spekulanter. — Med en större industriell anläggning hade vidare styrelsen träffat aftal om energileverans, därvid bestämts, att från och med viss

dag skulle betalning för visst kraftbelopp af abonnenten erläggas, äfven om motsvarande kraftbelopp ej utnyttjats. Till följd af iråkade ekonomiska svårigheter och på grund däraf, att abonnenten icke kunde få sina egna elektriska anläggningar färdiga å utsatt tid, skulle abonnenten enligt kontraktet vara skyldig att erlægga ett afsevärdt belopp för tillhandahållen, men icke af abonnenten uttagen energi.

I samtliga dessa fall ansåge styrelsen de närmare omständigheterna innebära giltig anledning att gå abonnenterna till mötes. Enligt styrelsens bestämda uppfattning skulle det äfven lända till gagn vid arbetet med fortsatt afsättning af energi från Trollhätte kraftverk, om styrelsen hade möjlighet att nedsätta en styrelsens fordran, äfven då det funnes utsikt till, att den med hela sitt belopp skulle kunna exekutivt uttagas. Det vore emellertid icke endast vid distribuering af elektrisk energi, som en dylik befogenhet för styrelsen vore af behovet påkallad utan inom hvarje gren af styrelsens affärsverksamhet kunde det förväntas, att olika fall skulle uppkomma, då behof däraf yppade sig och då tillämpandet på lämpligt sätt af en sådan befogenhet endast kunde lända kronan till fördel.

Styrelsen ansåge därför en utvidgning af bestämmelserna uti nyssnämnda stadgande i syfte att lämna styrelsen en mera generell befogenhet att efter förefallande omständigheter ej mindre vidtaga ändringar uti ingångna aftal, särskildt till lättande af den andra partens förpliktelser, än äfven restituera kontraherade afgifter vara synnerligen önskvärd. Det sken af obillighet och brist på tillmötesgående, som med nuvarande bestämmelser lätt torde drabba styrelsens åtgöranden, syntes eljest komma att lända den af styrelsen bedrifna affärsverksamheten till ej ringa men, i all synnerhet i de fall, där en täflan med enskilda kraftproducenter eller andra affärsidkare kunde vara tänkbar. Det torde nämligen vara all anledning antaga, att det för styrelsen exempelvis skulle blifva allt svårare att träffa aftal om energileveranser, när vederbörande spekulanter visste, att någon eftergift i fråga om erläggande af förfallna afgifter icke kunde af styrelsen lämnas, äfven om ett fasthållande vid kontraktets ordalydelse skulle innebära en obillighet mot abonnenten, på samma gång som det från kronans sida vore en okloket.

Såsom stöd för en utsträckning af styrelsens handlingsfrihet i nu angifven riktning framhåller styrelsen slutligen, att enligt 19 § uti den för styrelsen utfärdade instruktion två af Kungl. Maj:t utsedda revisorer hvarje år granska styrelsens förvaltning jämte tillhörande räkenskaper, hvarjämte styrelsen gifvetvis är underkastad den kontroll, som utöfvas af Riksdagens revisorer och af kammarrätten.

På grund af hvad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, det täcktes Kungl. Maj:t förklara föreskrifterna i 9 § 1 mom. af styrelsens instruktion den 31 december 1908 icke innebära hinder för vattenfallsstyrelsen att, när dylik åtgärd kan anses främja den statens affärsrörelse, hvars handhafvande blifvit styrelsen anförtrodd, eller eljest anses skälig, vare sig annullera, respektive vidtagna ändringar i af styrelsen upprättade kontrakt och andra öfverenskommelser, eller eftergifva under handhafvandet af omförmälda affärsrörelse uppkommen fordran, respektive restituera belopp, som inbetalts till styrelsen eller till verk eller förvaltning, som lyder under styrelsen, utan att sådant styrelsens beslut behöfver underställas Kungl. Maj:ts pröfning.

Kammarrätten har i infordradt utlåtande yttrat, att med afseende å hvad i ärendet anförts till stöd för framställningen kammarrätten funne sig böra lämna utan erinran den föreslagna utvidgningen af vattenfallsstyrelsens befogenhet, dock under förutsättning att här afsedda ärenden komme att handläggas af styrelsen och icke af vattenfallsdirektören ensam. Skulle framställningen vinna godkännande, anser kammarrätten med afseende å innehållet i nådiga kungörelsen angående underställning och granskning i kammarrätten af afkortnings-, afskrifnings-, restitutions- och reskontreringsmål den 23 december 1908 en uttrycklig föreskrift vara erforderlig om upphörande af all underställning af styrelsens beslut i afskrifningsmål. Huruvida, på sätt styrelsen antagit, bestämmelserna i 9 § 1 mom. af den för styrelsen gällande instruktion verkligen kunna anses innebära någon inskränkning i styrelsens rätt att upphäfva eller ändra af styrelsen ingångna aftal, anser kammarrätten kunna ifrågasättas.

Kammarrätten.

Statskontoret har biträdt kammarrättens uttalande.

Statskontoret.

Justitiekanslersämbetet har på de af vattenfallsstyrelsen åberopade skäl och med särskild hänsyn till föreskrifterna i 13 och 19 §§ af instruktionen för styrelsen, hvari revisionen af styrelsens förvaltning och räkenskaper omhandlas, ansett sig kunna tillstyrka bifall till den af styrelsen föreslagna utvidgningen af dess befogenhet, dock under förutsättning att de afsedda ärendenas handläggning blefve en styrelsens för verket angelägenhet.

Justitiekanslersämbetet.

Vattenfallsstyrelsens framställning torde afse åtgärder af två olika slag, dels ändring eller annullering af kontrakt, ingångna af styrelsen, och

Departementschefen.

dels eftergifvande af fordringar på grund af aftal med styrelsen eller restitution af belopp, som till gäldande af dylika fordringar redan inbetalats.

Lika med styrelsen och de öfriga myndigheter, som yttrat sig i ärendet, anser jag vattenfallsstyrelsens befogenhet böra vidgas på föreslaget sätt. Särskildt torde detta vara lämpligt med hänsyn till den konkurrens med andra kraftförsäljande företag, som vattenfallsstyrelsen är underkastad. Jämväl andra statens affärsdrifvande verk hafva i förevarande hänseende erhållit en befogenhet, liknande den nu för vattenfallsstyrelsen ifrågasatta. Så har Kungl. Maj:t år 1898 bemyndigat telegrafstyrelsen att afskrifva telefonavgifter. Likaledes har järnvägsstyrelsen eller densamma underordnad myndighet, enligt gällande instruktion, rätt att medgifva vissa nedsättningar af godstrafikavgifter samt att medgifva restitution och afskrifning af befordringsavgifter.

För utsträckning af styrelsens befogenhet att eftergifva fordran eller lämna restitution torde Riksdagens samtycke böra inhämtas.

Vid sedermera följande författningsändringar torde de af kammarrätten och justitiekanslärarsämbetet framställda erinringarna böra iakttagas.

Utskottets yt-
rande.

Hvad i ärendet anförts synes utskottet gifva vid handen, att vattenfallsstyrelsens befogenhet i det i den kungl. propositionen berörda hänseende bör utvidgas; i hvilket afseende utskottet vill ansluta sig till hvad de i ämnet hörda myndigheterna uttalat därom, att de afsedda ärendenas handläggning må blifva en styrelsens angelägenhet.

Utskottet, som sålunda funnit sig böra tillstyrka Riksdagen att medgifva vattenfallsstyrelsen den föreslagna befogenheten att eftergifva fordran, härledande sig från den styrelsen anförtrödda affärsrörelse samt restituera till gäldande af sådan fordran inbetaladt belopp, har emellertid ansett, att med denna utvidgade befogenhet bör förbindas skyldighet för styrelsen att i hvarje särskildt fall, efter af styrelsen i sådant afseende fattadt beslut, hos Kungl. Maj:t göra anmälan därom.

En sådan anmälningsskyldighet för styrelsen skulle nämligen, enligt utskottets förmenande, lämna möjlighet att i erforderlig mån öfva kontroll å styrelsens åtgärder i berörda afseende, utan att på något sätt behöfva verka hämmande på styrelsens verksamhet.

Utskottet hemställer,

att Riksdagen må, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning, medgifva, att vattenfallsstyrelsen må äga eftergifva fordran, härledande sig

från den styrelsen anförtrodda affärsrörelse, samt restituera belopp, som till gäldande af sådan fordran inbetalts till styrelsen eller densamma underlydande verk eller förvaltning, i de fall, då åtgärd, som nu nämnts, må anses främja nämnda rörelse eller eljes vara skälig; dock att styrelsen skall vara skyldig att för hvarje särskildt fall, efter af styrelsen i sådant afseende fattadt beslut, hos Kungl. Maj:t göra anmälan i ämnet.

Stockholm den 26 mars 1912.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hafva närvarit:
herrar *A. G. L. Billing, A. Ekman, S. H. Kvarnzelius*, grefve *F. Wachtmeister, O. Jonsson*, grefve *P. O. L. Klingspor, H. F. Lamm*, friherre *C. H. Falkenberg*, friherre *J. G. Beck-Friis, A. C. Lindblad, C. G. Ekman, L. J. K. Larsson*, *N. O. Bruce, A. Wiklund, H. Andersson, C. Persson, K. V. Rydén, J. A. Sjö, N. E. Lindberg, J. Ström, E. A. Nilson, J. Olofsson* och *L. J. Carlsson*.
